Карактеристике коришћења лекова становништва Србије

РН. Чомић,¹ М. Обрадовић,² К. Савић Јоцић,³ В. Хорозовић,⁴ П. Перуновић,⁵ Р. Голијанин⁶

Utilization of Medicaments in the Population Of Serbia

N. Comic, M. Obradovic, K. Savic Jovic, V. Horozovic, P. Perunovic, R. Golijanin

Сажетак. У оквиру укупне здравствене потрошње, потрошња лекова и помоћних средстава у сталном је порасту, а тиме и трошкови за лекове.

Циљ рада јесте сагледавање карактеристика коришћења лекова од стране становништва Србије.

Реализујући циљ рада извршено је анкетно истраживање обухватајући целу Србију. Заправо коришћени су подаци анкетног истраживања које је 2000. и 2006. спровео Институт за јавно здравље Србије.

Резултати анкетног истраживања показују да становници набављају лекове најчешће куповањем у приватним апотекама (50,7%) и преко рецепата (45,15%). Око 1,3% становника не може да набави лекове због скупоће: а иначе материјалне издатке за набавку лекова има 59% становника, а само у задњем месецу 39,3% становника Србије, а чак 42,8% становника Војводине. Градско становништво има знатно веће издатке за лекове него становништво осталих насеља, а исто тако женско него мушко становништво (43,8%:35,1%). Такође имућније становништво има веће издатке него сиромашније, а са узрастом становништва расту и издаци за лекове.

Самоиницијативно лекове користи 29.1% становника Србије, а чак 40,7% Београђана. Најчешће се тако користе аналгетици и витамини и минерали, ређе друге врсте лекова.

Summary. The consumption of drugs and help remedies is progressively growing within the total health expenditures. Consequently, expenditures for drugs are growing, too.

The objective of the paper is observing the characteristic of drugs usage by Serbia's population.

The Institute of Public Health of Serbia made a survey in the whole territory of Serbia in 2000 and 2006 in order to reach such goal.

The results have shown that people mostly buy drugs in private pharmacies (50. 7%) and get them per the doctor's prescription, too. (45.15%)

About 1.3 % citizens cannot buy medicaments because they are too expensive for them. About 59% citizens pay for drugs, so incurring the costs.

The urban population has the higher expenditures for buying drugs than suburban population, also females than males (43.8%: 35.1%) and richer population than the poors. Costs for medicaments rise with aging.

29.1% citizens of Serbia (and even 40.7% citizens of Belgrade) use drugs by themselves, without having doctor's prescriptions.

Analgetics, vitamins and minerals are used in such way more often than other types of drugs.

The population mostly uses medicaments for headache, hypertension, vitamins, minerals, drugs for heart diseases, sedatives, whereas the other

¹ Дипл. фарм. Невенка Чомић, приватник.

² Мр сц. мед. Маријола Обрадовић, Завод за здравствену заштиту радника "Железнице Србије", Београд.

³ Др Каја Савић Јоцић, Клиничко болнички центар „Земун“.

⁴ Мр сц. мед. др Весна Хорозовић, Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, Београд.

⁵ Дипл. економ. Предраг Перуновић, Министарство здравља Србије.

⁶ Доц. др Ранко Голијанин, Завод за стоматологију, Крагујевац.

Без обзира на начин набавке лекова, становништво најчешће користи лекове за главобољу, хипертензију, те витамине и минерале, лекове за срце и седативе. Остале врсте лекова се знатно ређе користе, међу којима нешто више антибиотици. Све врсте лекова нешто чешће користе Београђани него Војвођани, те жене него мушкарци.

Кључне речи: лекови, коришћење, набавка и употреба.

types of medicaments, excluding antibiotics, are rarely used. People in Belgrade more often use all types of medicaments than population in Vojvodina, and females than males.

Key words: medicaments, utilization, acquisition, application.

Увод

Улагање у здравље народа не може се посматрати као потрошња, већ као најрационалнија инвестиција у људски фактор производње. Термин здравствена потрошња користи се у значењу укупних трошкова свих мера здравствене заштите које предузима здравствена служба, као и трошкове ортопедских справа и помагала, транспорта и разних надокнада (привремена неоспособност за рад, путни трошкови и посмртна помоћ).

Карактеристично је за здравствену потрошњу да она равномерно расте и то по већој стопи од раста националног дохотка. Просечни годишњи пораст учешћа здравствене потрошње у националном доходу износи само 0,1%, односно сваких десет година порасте за 1%. У последње време овај пораст је још интензивнији.

У последњих пола века дошло је до праве експлозије здравствене потрошње, која се јавља као светски проблем. Трошкови за здравствену заштиту у већини земаља савременог света расту убрзаније од раста укупне потрошње, што ремети равнотежу за друге неопходне људске социјалне потребе. Стално повећање здравствене потрошње произилази из теоријски неограничених потреба у здравственој заштити и неограничених могућности медицинске науке и праксе да те потребе задовољава на све вишем нивоу.

У оквиру укупне здравствене потрошње, потрошња лекова и лековитих и помоћних супстанци у сталном је порасту, а тиме и трошкови за лекове. Зато је праћење коришћења лекова веома значајно.

Треба истаћи да су све до XIV века апотеке у Европи биле ретке, а тако и у Србији. Лекар је истовремено продавао и лекове. Поред лекара лекове су продавали и разни трговци. Према писаним документима прва апотека у Србији постојала је у Котору 1326. године, која је била устројена по угледу на италијанске и водио ју је апотекар. Први апотекар је био Албертегус из Венеције.

Стање апотекарства у средњовековној Србији сазнајемо из фармолошког списка Хиландарског медицинског кодекса и Которског архива. Према тим документима научна фармација се неговала у свим српским областима, а не само у Котору. У нашој тадашњој фармацији употребљавале су се и пилуле и линимента, те разне масти.

У Кнежевини Србији прва апотека је отворена у Београду 1830., а друга у Крагујевцу 1836. године, а већ крајем XIX века у Србији је било 72 апотеке.

Производња и промет лекова у Србији је регулисана законским прописима, а исто тако и прописивање и издавање лекова.

Циљ рада

Основни циљ рада јесте да се изучи коришћење лекова од стране становништва Србије. У оквиру основног циља истражен је начин прибављања лекова и обим коришћења по полу и узрасту становништва, месту пребивалишта, образовању и имовинском стању.

Метод рада

Подаци су прибављени методом анкетног истраживања обухватајући целу територију Србије. Заправо, коришћени су подаци обимног анкетног истраживања које је спровео Институт за јавно здравље Србије 2000. и 2006. године.

Резултати и дискусија

Како становништво Србије најчешће користи лекове приказано је на **табели 1**.

Као што се из табеле 1. види, становништво Србије најчешће користи лекове по савету лекара – у 74,49% случајева, али и самоиницијативно (3,51%) и комбиновано – по савету лекара и самоиницијативно (22%).

Становништво најчешће набавља лекове куповином у приватној апотеци (5,71%) и преко рецепта (**табела 2**). Тако је у последњој години 59,23% становника имало издатке за куповину лекова (59,59% мушкарци и 62,2% жене).

Према подацима **табеле 3**, највеће издатке за лекове и помоћна лековита средства имали су становници Војводине – 42,8%. Знатно веће издатке имали су становници градских него осталих насеља (40,6%:36,6%), те жене него мушкарци. У односу на узраст

Табела 1. Најчешће коришћење лекова

Начин узимања лекова	Број	Проценат
По савету лекара	1542	74,49%
Самоиницијативно	81	3,91%
Комбиновано	447	22,00%
УКУПНО	2070	100,00%

Табела 2. Начин набавке лекова

Начин набавке	Број	Проценат
Преко рецепта	912	45,08%
Куповина у приватној апотеци	1026	50,71%
Добија од других	33	1,63%
Други начин	52	2,58%
УКУПНО	2023	100,00%

Табела 3. Издаци за лекове у задњем месецу (у проценти)

Показатељи		Издаци за	
		Лекове	Помоћна лековита средства
Територија	Војводина	35,4	7,4
	Београд	30,6	9,3
	Србија	32,9	6,4
Насеље	Градско	32,6	8,0
	Остало	33,2	4,4
Пол	Мушки	29,7	5,4
	Женски	36,2	7,6
Добне групе	0–6	17,0	8,1
	7–11	14,0	6,7
	12–19	11,1	4,1
	20–34	14,5	6,1
	35–44	22,5	5,7
	45–54	36,3	6,5
	55–64	51,5	8,0
	65–74	64,2	6,4
	75 и више	67,7	7,3
Имовинско стање	Најсиромашнији	36,5	2,9
	Најимућнији	29,3	11,7

издаци за лекове и помоћне лековита средства расту са узрастом, што се и очекује. Исто тако издаци су знатно већи код имућнијег него сиромашнијег становништва, а 1,3% становника није могао да купи лекове јер су много скупи.

Самоиницијативно лекове користи 29,1% становника Србије, а чак 40,7% становника Београда. Знатно већи проценат ове лекове користи градско становништво него осталих насеља, те женско него мушко становништво и имућније него сиромашније становништво. У односу на узраст самоиницијативно узимање лекова опада са узрастом.

Које лекове најчешће становништво узима самоиницијативно показују подаци из **табеле 4**. Као што се види становништво најчешће узима аналгетике, а затим витамине и минерале те средства за јачање организма. Знатно ређе се користе антибиотици и друга средства

Табела 4. Самоиницијативно узимање лекова (у процентима)

Показатељи		Само- иницијативно узимање лекова	Врсте лекова						
			Витамины и минерали	Аналгетици	Анти-биотици	Седативи	За несаницу	За варење	За главобољу
Територија	Војводина	28,1	22,0	24,9	7,6	3,7	1,4	2,3	1,0
	Београд	40,4	38,4	36,3	11,2	5,7	2,6	3,9	2,3
	Србија	29,1	23,7	26,0	9,4	4,6	1,8	2,4	1,2
Насеље	Градско	31,5	29,0	28,1	9,8	5,0	2,1	2,7	1,3
	Остало	25,9	16,8	23,2	8,7	4,2	1,4	2,1	1,1
Пол	Мушки	25,1	17,6	21,6	8,0	2,8	1,2	1,9	0,8
	Женски	33,5	30,3	30,8	10,8	6,6	2,6	3,0	1,6
Добне групе	20–34	32,8	32,1	30,2	10,5	2,6	0,9	2,2	1,4
	35–44	36,9	30,5	33,3	12,1	5,5	1,4	3,1	0,8
	45–54	34,6	27,5	31,7	11,1	7,0	2,6	3,2	1,5
	55–64	25,2	18,6	21,8	8,0	5,0	2,3	2,3	0,9
	65–74	18,5	10,7	15,5	5,4	4,0	2,0	1,8	0,8
	75 и више	17,3	9,8	13,5	6,3	4,3	2,5	1,7	1,6
Имовинско стање	Најсиромашнији	22,1	10,1	19,3	7,7	4,7	1,7	2,0	0,8
	Најимућнији	36,7	39,8	32,2	11,5	6,0	2,4	3,3	1,8

Табела 5. Најчешће коришћени лекови (у процентима)

Показатељи		Врсте лекова									
		За главобољу	За хипертензију	Витамины и минерали	За срце	Седативи	Анти-биотици	Анти-дијабетици	За кашаљ	За холестерол	Контрацептиви
Територија	Војводина	33,9	24,0	17,7	13,7	12,3	6,2	5,4	4,7	4,4	1,2
	Београд	34,3	24,2	23,1	14,45	13,2	6,4	5,6	3,8	4,4	1,2
	Србија	35,1	24,7	16,6	15,0	13,7	7,0	5,3	4,8	4,3	1,1
Насеље	Градско	34,4	24,3	20,8	14,5	13,2	7,3	5,2	4,7	4,1	1,2
	Остало	36,2	25,3	11,0	15,8	14,2	7,8	5,6	5,0	4,6	1,1
Пол	Мушки	27,1	21,3	12,9	12,9	9,4	6,3	5,2	4,4	3,6	-
	Женски	44,1	28,5	20,6	17,4	18,4	8,9	5,5	5,3	5,1	1,3
Добне групе	20-34	26,6	1,6	17,8	0,9	3,3	6,5	0,5	4,4	0,4	1,2
	35-44	34,3	8,0	16,3	4,2	8,0	7,8	1,1	3,5	1,3	1,1
	45-54	38,1	23,2	16,5	10,8	13,7	8,0	4,1	5,1	4,6	1,1
	55-64	38,2	42,3	16,4	23,1	19,9	7,9	9,3	4,5	8,1	-
	65-74	39,2	49,9	15,7	33,2	23,	8,1	11,9	5,6	8,8	-
	75 и више	42,2	50,5	15,6	38,7	26,1	7,4	11,6	7,1	6,2	-
Имовинско стање	Најсиромашнији	36,7	27,4	7,5	19,7	17,6	7,7	6,0	4,7	4,7	1,1
	Најимућнији	31,8	21,6	26,5	11,7	11,2	7,1	4,6	4,7	3,9	1,2

за лечење, седативи, лекови за боље варење и други.

Врсте лекова које становници Србије најчешће користе приказане су на *табели 5*.

Од појединих врста лекова становници Србије најчешће користе лекове против главобоље и хипертензије, а затим витамине и минерале, лекове за срце, седативе, док друге врсте лекова користе знатно ређе.

Све врсте лекова нешто чешће користе Београђани него Војвођани, а у односу на тип насеља нема изразитих разлика, изузев витамина и минерала, које знатно чешће користи градско становништво, што је и разумљиво. Посматрано по полу, знатно већи проценат жена користи лекове него мушкарци. Свакако лекове све више користи становништво старијег узраста. Према имовинском стању, неке лекове више користи сиромашније, а неке имућније становништво. Тако лекове против главобоље, за хипертензију, за срце, и седативе, чешће користи сиромашније становништво, а витамине и минерале најимућније становништво.

Закључак

Становништво Србије веома учестало користи лекове и друга лековита средства. Лекове не користи само по савету лекара, већ и самоиницијативно у 3,5% случајева.

Лекове становништво најчешће набавља куповином у приватним апотекама – 50,71% и преко рецепата – 45,1%. Због тога има знатне материјалне издатке и то преко 59% становника. Само у последњем месецу 39,3% становника Србије имало је издатке за набавку лекова, а чак 42,8% Војвођана. Градско становништво у већем проценту има издатке за лекове него становништво осталих насеља. Женско становништво такође има веће издатке за лекове него мушко (43,8%:35,1%), а исто тако имућније него сиромашније становништво. Коришћење лекова и издаци за њих знатно расту са узрастом становништва, а 1,3% становника не може да купи лекове јер су много скупи.

Самоиницијативно користи лекове 29,1% становника Србије, а чак 40,7% Београђана. У односу на врсту лекова, самоиницијативно се најчешће користе аналгетици и витамини и минерали, док се остале врсте знатно ређе користе. Градско становништво чешће користи лекове самоиницијативно него сеоско, а исто тако и жене у односу на мушкарце, те имућније него сиромашније становништво. Такво коришћење лекова опада са узрастом становништва.

Становништво најчешће користи лекове против главобоље, затим за хипертензију, витамине и минерале, лекове за срце и седативе, а знатно ређе остале врсте лекова. Све врсте лекова нешто чешће користе Београђани него Војвођани и жене него мушкарци.

Литература

1. Тимотић Б.: Увод у медицину, Elit medica, Београд, 2004.
2. WHO.: Expert Committee on Specification for Pharmaceutical Preparation, Geneva, 1992.
3. Тимотић Б. и сар.: Социјална Медицина. Веларга, Београд, 2000.
4. Тимотић Б., Анђелски Х.: Здравствено законодавство. Elit medica, Београд, 2004.